

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки
кафедра психології та соціології

МАТЕРІАЛИ

XIV всеукраїнської науково–практичної веб-конференції
(з міжнародною участю)

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ГЕНДЕРНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

10 квітня 2020 року

м. Сєвєродонецьк

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки
кафедра психології та соціології**

МАТЕРІАЛИ

**XIV всеукраїнської науково–практичної веб-конференції
(з міжнародною участю)**

**СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ГЕНДЕРНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

10 квітня 2020 року

м. Сєверодонецьк

ідентичності та власного визнання. Гендерна різноманітність – явище, що буде активно досліджуватись у наступних десятиліттях.

Список використаної літератури

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / [пер. с англ.]. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. 336 с.
2. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. URL: <http://a-z-gender.net/ua/%D2%91ender.html> (дата звернення 29.02.2020).
3. Answers to Your Questions about transgender people, gender identity, and gender expression. URL: <https://www.apa.org/topics/lgbt/transgender.pdf> (дата звернення 28.02.2020).
4. Intergender. URL: <https://gender.wikia.org/wiki/Intergender> (дата звернення 27.02.2020).

Костіна Тетяна Олександрівна – к. психол. н., доц., докторантка кафедри психології, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (м. Переяслав).

Костю С. Й.

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЄДИНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ПРОДУКТ

Постановка проблеми. Гендерна ідентифікація – це усвідомлення індивідом своєї статевої належності, переживання ним своєї маскулітності/фемінності та готовність виконувати визначену статевою роль. Ідентифікувати (усвідомити) себе чоловіком або жінкою – означає прийняти ті психологічні якості й моделі поведінки, які суспільство приписує людям залежно від їх біологічної статі.

Цивілізовані західні країни сьогодні не лише толерують дослідження в гендерному дискурсі, але мають стратегії розвитку гендерної рівності в соціально-культурній та економічній сферах, проводять викладацькі курси в вищих навчальних закладах щодо кроссекторальної гендерної проблематики. Становище українського суспільства на даний момент змушує ставити під сумнів швидкоплинність інтеграції України до європейського світу. Також

слід відзначити, відсутність цілеспрямованої державної політики щодо досягнення гендерної рівності, невідповідність фактичних можливостей представників обох статей до задекларованій в Конституції України рівності статей. Наслідком цього стає посилення диференціації між чоловіками та жінками, а отже порушення засад демократичного суспільства, що в свою чергу сповільнює розвиток країни, послаблює систему державного правління [1].

Викладення основного матеріалу. Гендерна ідентичність виникає під впливом гендерних стереотипів, які існують у кожному суспільстві і формуються в контексті культури, історичного часу. Їх значення та інтерпретація залежать від багатьох соціальних факторів, таких як клас, вік, раса, етнос. Гендерні стереотипи – це сформовані в культурі узагальнені уявлення про те, як у дійсності поведуть себе чоловіки та жінки.

З точки зору І.С. Кльоциної, однією з основних характеристик гендерної ідентичності є засвоєння особистістю гендерної ролі (способів поведінки людей у залежності від їхніх позицій у статевій диференціації), а також розвиток гендерної самосвідомості (усвідомлення своєї схожості та відмінності із представниками своєї статі на відміну від протилежної). Узагальнення досліджень С.Л. Бем, П.П. Горностая, М.С. Кімела, А.В.Мікляєвої та ін., Й. Милюски, Л.М. Ожигової, С.М. Оксамитної, Л.Б. Шнейдер, дозволило нам виокремити структурні компоненти гендерної ідентичності особистості, до яких належать: гендерні уявлення (когнітивний компонент), гендерна самооцінка (афективний компонент) і гендерні плани, способи та структура поведінки (конативний компонент), які репрезентуються і реалізуються у трьох об'єктивних просторах гендерної буттєвості особистості (середя, організм, діяльність) як гендерні стереотипи та еталони, гендерна тілесність, гендерні ролі. Гендерні уявлення, гендерна самооцінка і гендерні плани, способи і структура поведінки обумовлюють варіант гендерної ідентичності особистості.

Отже, гендерна ідентичність, гендерні ролі та стереотипи пов'язані між собою: по суті, ролі і стереотипи є складовою та відображенням гендерної ідентичності особистості.

Сутність механізму стереотипізації полягає в приписуванні різноманітних характеристик на основі віднесення об'єкта, що спостерігається, до вже відомої категорії. В основі стереотипу знаходиться психологічний феномен генералізації, схематизації свого й чужого. Намагання засвоїти певну гендерну роль та відповідати усталеним в суспільстві гендерним стереотипам реалізується завдяки таким механізмам соціального впливу, як нормативний та

інформаційний тиск. Нормативний тиск виявляється у неприйнятті та осудженні суспільством тих його членів, чия поведінка не відповідає традиційним гендерним нормам даного суспільства. Типовим проявом нормативного тиску є негативне ставлення до індивідів з нетрадиційною сексуальною орієнтацією в більшості сучасних суспільств [2, 3].

Таким чином, виконання гендерної ролі під впливом нормативного тиску є вимушеним пристосуванням до наявних суспільних стереотипів, щоб уникнути нехтування з боку суспільства. Інформаційний тиск реалізується завдяки прагненню індивіда відповідати певним нормам та стандартам, серед яких значну роль відіграють гендерні стереотипи. Тобто людина намагається поводити себе так само як і члени її референтної групи, і тільки тоді вона вважає свою поведінку правильною.

Для з'ясування гендерної соціалізації було проведено чимало різноманітних досліджень психологічного спрямування, в яких вивчалось засвоєння індивідом тої чи іншої гендерної норми. Теорія ідентифікації підкреслює роль емоцій та наслідування: вважається, що дитина несвідомо імітує поведінку дорослих представників своєї статі, передусім батьків, місце яких хоче зайняти. Теорія статевої типізації, яка спирається на теорію соціального наuczіння, надає вирішального значення механізмам психологічного підкріплення.

Дорослі та батьки заохочують хлопців до маскуліної поведінки та негативно ставляться до них, коли вони поводять себе фемінно. Спочатку дитина навчається розрізняти диференційовані за статтю зразки поведінки, потім – поширювати цей досвід на нові ситуації. Теорія само-категоризації підкреслює когнітивний бік цього процесу і особливо – значення самосвідомості: дитина спочатку засвоює уявлення про те, що означає бути чоловіком або жінкою, потім визначає, категоризує себе як хлопчика чи дівчинку і після цього намагається співставляти свою поведінку відповідно до гендерних уявлень. Психологічні теорії описують переважно, як дитина засвоює відповідний статево-рольовий репертуар. Вона або він розвивають свою гендерну ідентичність, тобто власні почуття та свідому поведінку особи коригуються залежно від того, хто це – жінка або чоловік, дівчина чи хлопець, та від вивчення й засвоєння гендерної ролі – набору експектацій поведінки. По-перше, суспільство, в якому з'являється дитина, вже гендерно організоване або структуроване. Починаючи від імені, а згодом через іграшки, одяг, у родинному колі й поза його межами, відбувається процес гендерної соціалізації. Поступово групова соціалізація починає відігравати головну роль у

подальшому підсиленні гендерних ідентичностей впродовж шкільного навчання [1].

Гендерна соціалізація особистості завдяки набуттю гендерних ідентичностей вважається найвизначнішим чинником формування жіночих і чоловічих соціальних ролей. Отже, беручи за основу біологічну стать, необхідно зважати на соціокультурні чинники, які взаємодіють з біологічними й разом виступають визначальними у виборі гендерної ідентичності та гендерної ролі.

У західній літературі при розгляді таких питань гендерної соціалізації, як пояснення механізмів передачі гендерної інформації від батьків до дітей, останнім часом широко застосовується теорія гендерної схеми С. Бем.

Теорія гендерної схеми опирається на дві теорії засвоєння статевої ролі: теорію когнітивного розвитку і теорію соціального научіння.

Представники когнітивної теорії – Л. Колберг, Ж. Піаже, Г. Мартін вважають, що першим етапом у процесі засвоєння статевої ролі є самовизначення, ідентифікація дитини як хлопчика чи дівчинки. Після виникнення когнітивного самовизначення, дитина оцінює позитивно ті речі, дії і форми поведінки, котрі пов'язані з роллю дівчинки чи хлопчика. В результаті типова для даної статі поведінка викликає позитивні почуття, так і відбувається самоствердження. Діти розвивають свідоме бажання бути подібними до одного з батьків або інших дорослих тієї самої статі. І в цьому разі процес набуття дорослого світосприйняття відбувається через навчання, якому передуює фаза вибору чоловічої чи жіночої поведінкової моделі. Дитина двох або трьох років може називати себе дівчинкою чи хлопчиком, ще не знаючи того, що ця відмінність ґрунтується на фізичних властивостях.

Значний внесок у створення моделі формування гендерної ідентичності зробив Е. Еріксон. Він вважав, що перед людиною на різних вікових стадіях постають складні, іноді критичні ситуації, які мають специфічний характер. Долаючи ці критичні ситуації протягом життя успішно (усього їх 8), індивід збагачується новим соціальним досвідом і переходить до наступної стадії. Якщо ж соціалізації на якій-небудь стадії не відбулося або вона відбулася частково, це негативно впливає, як вважає Еріксон, на подальші стадії та соціалізацію в цілому [3].

Висновки. Отже, гендерна ідентичність – це аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як представника певної статі. Це одна з базових характеристик особистості, що формується в результаті психологічної інтеріоризації

чоловічих чи жіночих рис, у процесі взаємодії „Я” та інших, у ході соціалізації [1, 2].

Соціалізація індивіда відбувається протягом усього життя, в процесі якої особистість засвоює моделі гендерної поведінки, які є позитивними для чоловічої й жіночої статі, і починає демонструвати чоловічу, жіночу або кросгендерну позицію. Зріла гендерна ідентичність виявляється в адаптованості особистості до трансформацій, які відбуваються в сучасному суспільстві, зокрема у гендерних ролях. Соціальний прогрес, демократизація стосунків між статями, трансформація культури супроводжуються загальною тенденцією до змін у процесах ідентифікації і соціалізації особистості, у тому числі й гендерної.

Список використаної літератури

1. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості (Ю. М. Галустян, В. П. Новицька). Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 7-13.
2. Оксамитна С.М. Гендерні ролі та стереотипи. Основи теорії гендеру. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С.157-181.
3. Ткалич М.Г. Зміст та структура гендерної ідентичності особистості. Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія, за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К.: А.С.К., 2011 – Т. I. – Вип. 31. – С. 113-118.

Костю Світлана Йосипівна – к. психол. н., доц., доцент кафедри психології, Мукачівський державний університет (м. Мукачево).

Літвінова О. В., Пилипенко Л. В.

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ЧОЛОВІКІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Постановка проблеми. Актуальність вивчення означеної проблеми полягає у виявленні функцій і характеристик самоставлення людини з інвалідністю. Втрата фізичної привабливості та порушення елементарних рухових функцій є домінуючими факторами зниження самооцінки. Чоловіки, які в період розквіту фізичних та психологічних

Костю С. Й. ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЄДИНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ПРОДУКТ	126
Літвінова О. В., Пилипенко Л. В. ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ЧОЛОВІКІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	130
Лосієвська О. Г., Беляєва Л. В. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ У ВИВЧЕННІ ВІДНОШЕННЯ ЖІНКИ ДО МАТЕРИНСТВА	133
Лосієвська О. Г., Іванова К. І. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	137
Лосієвська О. Г., Здоровець Н. С. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ АКЦЕНТУЙОВАНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	140
Лосієвська О. Г., Левченко А. В. МІСЦЕ ЖІНКИ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	143
Лягута А. Р. ЖІНКА ЯК ЖЕРТВА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	146
Малий Н. О. ЕМПІРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВПЛИВУ ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЖІНКИ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ	150
Марченко Д. М., Бохонкова Ю. О. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ВСЕРЕДИНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ГЕНДЕРНІ ОЗНАКИ	154
Ніконова О. Ю. ІНТЕГРАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ У СИСТЕМУ ПРОФЕСІЙНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	157
Обушенкова Н. А. АФЕКТИВНА СКЛАДОВА СТАТЕВОРОЛЬВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	160
Панов М. С. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	163
Пелешенко О. В., Блискун О. О. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ РЕВНЕЦІВ ЯК НЕГАТИВНОГО ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСОБИСТОСТІ	166

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

XIV всеукраїнської науково–практичної веб-конференції
(з міжнародною участю)

СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ГЕНДЕРНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

10 квітня 2020 року

Оригінал-макет

О.В. Могильна

Підписано до друку 09.04.2020.

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір типогр. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. 13,5. Обл.-вид. арк. 14,9.

Тираж 50 прим. Вид. № 3266. Заказ № 10(2020). Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.2003 р.

Адреса університета: просп. Центральний 59-а

м. Северодонецьк, 93400, Україна

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com.

Надруковано:

Відділ технічного обслуговування СНУ ім. В. Даля

Адреса: просп. Центральний 59-а

м. Северодонецьк, 93400

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>